כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת בהר-בחקתי ■ י"ט אייר תשפ"ו ■ 06.05.2026 ■ גליון מס' 889

כל מאמץ בענייני תורה ומצוות, אף שהוא חובה בפני עצמו, מרחיב את הצינורות לקבלת ברכות ה' לכל אחד ואחד מבני המשפחה.
הרבי מלובביץ'.

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

שבת הארץ
הרעיון המרכזי של פרשתנו הוא שהאדם אינו ריבון על רכושו ואדמתו...
המשך בעמ' 2

בני ישראל עבדים שחרור השיעבוד איש מרעהו
כהקדמה לפרשת הקללות שבפרשת בחוקותי, מדובר בפרשת בהר על...
המשך בעמ' 3

בדידי הווה עובדא
מאבק למען תיקון חוק השבות
חוק השבות מגדיר את המושג יהודי כך: "מי שנולד לאם יהודיה או שנתגייר...
המשך בעמ' 4

שביבים
■ שש שנים תזרע כרמך
■ וכי תאמרו מה נאכל... וציוויתי את ברכתי לכם בשנה השישית
■ והשבתי חיה רעה מן הארץ
■ והתהלכתי בתוככם
המשך בעמ' 5

בעקבי רלב"ג

/ הרב פרופ' נריה גוטל

לעילוי נשמת ידידי היקר, הרב שאול שיף זצ"ל,
"איש חי רב פעלים מקבצאל"

אתגר פרשני איתו התמודדו פרשנים רבים בתחילת פרשת בחוקותי, נפתר על-ידי רלב"ג באמצעות ביטוי שבפרשת בהר. הפסוק הפותח את פרשת בחוקותי הוא: "אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם" (ויקרא כו, ג) - הכתוב מכיל אם כן שלוש פעולות: הליכה, שמירה, עשייה, וכל זאת ביחס לחוקים ולמצוות. כבר חז"ל (ספרא, על אתר) תהו, ובעקבותיהם רבים מפרשני המקרא: מה בין החוקים ובין המצוות, ומה ראה הכתוב להדגיש הליכה ביחס לחוקים ושמירה ביחס למצוות, ומה בינם ובין העשייה. הנה - לדוגמה - רש"י, בהגדרת "חוק" ובמתן משמעות להליכה: "אם בחקתי תלכו - יכול זה קיום המצוות, כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו הרי קיום המצות אמור, הא מה אני מקיים אם בחקתי תלכו, שתהיו עמלים בתורה"; ודומה שהכל יסכימו שהדבר רחוק מפשוטו של מקרא.

על אתר התייחס רלב"ג לשאלה באופן מאוד תמציתי, והוא בעיקר היפנה לדבריו שבפרשת בהר:

> "אם בחקתי תלכו וגו' - רוצה לומר שתעשו אותם; ולא זכר בהם שמירה, לסיבה שזכרנו בפרשה הקודמת בביאור 'ועשיתם את חקתי' (ויקרא כה, יח). ואולם במצוות שהם מכוונות לעצמם זכר שמירה ועשייה, כמו שביארנו שם".

"שם" אכן הרחיב רלב"ג בהבחנת חוקים ממצוות ושמירה מעשייה. על הפסוק "ועשיתם את חקתי ואת משפטי תשמרו ועשיתם אתם וישבתם על הארץ לבטח" (ויקרא כה, יח) כתב רלב"ג:

> "אמר עשייה לחוקים ולא זכר בהם שמירה, שהיא זכירתם בלב, כי היה אפשר שיחשוב חושב שלא תצטרך בהם עשייה, אבל יספיק שנזכור עניינם בלב כדי שנעמוד על ההערה אשר בחוקים ההם, כי יראה שעשייתם היא לזה התכלית כמו שהתבאר מדברינו, ולזה הצטרכה התורה לצוות בעשייתם. ואמנם במשפטים, והם המצוות המכוונות בעצמותם ויחייבם השכל, לפי שכבר יחשב שלא יצטרך לנו לימודם, אבל יספיק שנעשה אותם, הנה לזה ציוותה התורה לזכור אותם בלב, כי זה יהיה סיבת העשייה, כמו שאמרו ז"ל שהתלמוד מביא לידי מעשה".

כלומר, בעוד שביחס ל"חוק" נדרשת הדגשת "עשייה", הרי של"משפטים" נדרשת הדגשת "שמירה" במשמעות לימוד שכלי. שכן מה הם החוקים ומה הם המשפטים? תשובה לכך נותן רלב"ג בהתייחסות נוספת, שעל הפסוק "אלה החוקים והמשפטים..." (ויקרא כו, מו): "...נזכרו 'משפטים' רבים בפרשת ואלה המשפטים... והחוקים הם עניני המועדים והשמיטות והיובל ועניו הטומאות והקרבנות ומה שידמה להם ממה שידמה שאינו מכוון מצד עצם הפעולה ההיא". מבחין אם כן רלב"ג בין "מצוות שהן מכוונות לעצמם" ובין "מה... שאינו מכוון מצד עצם הפעולה". את הראשונות - המשפטים, כל בר-דעת עושה, ודווקא בשל כך הוא עלול לחשוב שדי בעשייה ואין צורך ללומדם ולהשכיל בהם. בא אפוא הכתוב, ולגביהם הדגיש דווקא את השמירה הלימודית. היפוכו של דבר בשניות - החוקים, שבהם עלול אדם לחשוב שדי להגות ולהשכיל. בא אפוא הכתוב, ולגביהם הדגיש דווקא את העשייה.

יצויין שתפיסה זו מתכתבת היטב עם דברי הרמב"ם בשילהי הלכות מעילה:

> "...נאמר בתורה ושמרתם את כל חקותי ואת כל משפטי ועשיתם אותם, אמרו חכמים ליתן שמירה ועשייה לחוקים כמשפטים, והעשייה ידועה והיא שיעשה החוקים, והשמירה שיזהר בהן ולא ידמה שהן פחותין מן המשפטים. והמשפטים הן המצוות שטעמן גלוי וטובת עשייתן בעולם הזה ידועה כגון איסור גזל ושפיכות דמים וכיבוד אב ואם, והחוקים הן

המצוות שאין טעמן ידוע. אמרו חכמים חוקים חקתי לך ואין לך רשות להרהר בהן, ויצרו של אדם נוקפו בהן ואומות העולם משיבין עליהן כגון איסור בשר חזיר ובשר בחלב ועגלה ערופה ופרה אדומה ושעיר המשתלח. וכמה היה דוד המלך מצטער מן המינים ומן העכו"ם שהיו משיבין על החקים, וכל זמן שהיו רודפין אותו בתשובות השקר שעורכין לפי קוצר דעת האדם היה מוסיף דביקות בתורה, שנאמר טפלו עלי שקר זדים אני בכל לב אצור פקודיך, ונאמר שם בענין כל מצותיך אמונה שקר רדפוני עזרני. וכל הקרבנות כולן מכלל החוקים הן, אמרו חכמים שבשביל עבודת הקרבנות העולם עומד, שבעשיית החוקים והמשפטים זוכין הישרים לחיי העולם הבא. והקדימה תורה ציווי על החוקים, שנאמר ושמרתם את חקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם".

כך וכך, גישת רלב"ג מבהירה עד כמה זיקת הפרשיות בהר - בחוקותי משמעותית, ו"ללמד יצאה", ומינייהו תרווייהו רווחא שמעתתא.

שבת הארץ

/ הרב יעקב הלוי פילבר

הרעיון המרכזי של פרשתנו הוא שהאדם אינו ריבון על רכושו ואדמתו, אלא **"לה' הארץ ומלואה"**, ועל האדם להתנהג בארצו של הקב"ה לפי ההנחיות של בורא העולם. שתי סיבות מובאות בפרשתנו מדוע חייב האדם מישראל לציית למצוות הבורא בעניין רכושו: האחת, "כי לי כל הארץ". השנייה, "אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים". הסיבה הראשונה מכוונת למצוות התלויות בארץ, והסיבה השנייה מכוונת למצוות שהאדם מקיים בגופו, שגם בזה וגם בזה האדם חב את רכושו ואת חייו לבורא עולם. ולכן בעניין הקרקע נאמר: "ושבתה הארץ שבת לה'" ולעניין הממון ציותה התורה: "את כספך לא תיתן לו בנשך", ולעניין הרכוש נצטווה האדם לשחרר את עבדו כמו שנאמר: "ויצא מעמך הוא ובניו ושב אל משפחתו" והטעם לשניהם הוא: "כי עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים".

אחת המצוות הממחישה לאדם ביותר כי לה' הארץ היא מצוות 'שבת הארץ'. בעוד ש'שבת בראשית' באה להעיד כי 'ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ', הרי מצוות השמיטה באה להודיע על ההשגחה, וכי לאחר הבריאה לא עזב ה' את הארץ והוא ריבון העולם ומשגיחו. הבדלה זו מביא **הנצי"ב** בפירושו 'העמק דבר' וכך כתב שם: "כי לא כשבת בראשית שהציווי הוא על **האדם**, שאסור לאדם הישראלי לעשות מלאכה בשבת, אבל למשל שיעשה הגוי מעצמו מלאכת ישראל בשבת דבר זה מותר מן התורה, (והאמירה לנוכרי בשבת שאסורה היא רק מדרבנן). מה שאין כן השביתה בשנה השביעית שהאיסור הוא על **הקרקע**, שהרי מותר בשנה השביעית לחרוש ולזרוע בחוצה לארץ, ולהיפך בארץ ישראל כתוב: 'בכל ארץ אחוזתכם גאולה תתנו לארץ', שיש כאן ציווי לישראל לגאול את הארץ מן הגוי".

אלא שבעניין זה, האם מצוות שביתת הארץ בשמיטה היא איסור על הקרקע או על האדם, קיימת מחלוקת בין החכמים, את המחלוקת הזו אפשר לכאורה לתלות בטעם מדוע ציוותה התורה להשבית את השדות בשנת השמיטה, **הרמב"ם** (בספרו מורה נבוכים ח"ג פל"ט) מביא שני טעמים: האחד, "**לחמלה על בני האדם** והרחבה לבני אדם כולם", לפי זה מצוות הפקרת השדות בשמיטה באה ליצור שוויון בין בני האדם, והשנייה, "כדי **שתוסיף הארץ** תבואתה ותתחזק בעומדה בשמיטה". לטעם הראשון האיסור מכוון להטיב לבני האדם, ולטעם השני האיסור מכוון לטובת הארץ. אבל חלוקה זו אינה הכרחית, שהרי **הנצי"ב** סובר שאיסור השביתה הוא על הקרקע ולכן לדעתו אפילו ע"י נוכרי אסור לעבוד בשביעית, והוא עצמו מסביר: "שבת לה' - לא בשביל טובת הקרקע לנוח פעם אחת בשבע שנים, אלא בשביל דבר ה' ורצונו".

אחד מפסוקי המפתח בפרשתנו הוא הפסוק: "והארץ לא תימכר לצמיתות כי לי כל הארץ, כי גרים ותושבים אתם עמדי". ולכאורה הביטוי 'גרים ותושבים' הוא תרתי דסתרי, שהרי ה'גר' הוא אדם זר ששהותו במקומו הוא ארעי, ואילו 'תושב' הוא אזרח קבוע, אדון הארץ, וכיצד שילבה התורה את הצמד הזה בביטוי אחד? קושי זה מיישב **החתם־סופר** בספרו 'תורת משה': האיסור המונע מהאדם למכור את שדהו לצמיתות הוא לכאורה מורה שאין לאדם בעלות מוחלטת על שדהו ואין הוא יכול לעשות עם שדהו כרצונו, כך שהאיסור הזה מציג אותו במעמד של '**גר**' על שדהו. אבל דווקא האיסור הזה הוא הגורם לאדם שישאר בעליו הקבועים של השדה, שגם אם יאלץ אי פעם למכור את שדהו, הרי לבסוף (ביובל) השדה חוזרת אליו, וכך היא נשמרת להיות עוברת בירושה מדור לדור כל ימות עולם, נמצא שמצב ה'גר' הוא שהופך את האדם ל'**תושב**' קבוע בשדהו.

בני ישראל עבדים
שחרור השיעבוד איש מרעהו

/ הרב איתמר הרשקו

לע"נ אמי מורתי רות ב"ר חיים יהודה
ולעילוי נשמת
ר' שאול יצחק שיף[1] ז"ל

כהקדמה לפרשת הקללות שבפרשת בחוקותי, מדובר בפרשת בהר על התהליך - שבסופו באות הקללות, הרומזות לחורבן בית ראשון[2]. אך יש בדברים גם מעין רמז לדברי ימי בית שני, וימי ספירת העומר - בהם קוראים תדיר פרשות אלו.

אמנם בית ראשון חרב על שלוש העבירות החמורות - עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים. אך העם לא בא לידי כך, אלא בגלל חוסר הזהירות שבעניניי בין אדם לחברו. וכמו שכבר צעקו על כך הנביאים בימיהם[3], ואף חז"ל הרחיבו דבריהם בנושאים אלו[4]. כשתהליך ההתדרדרות שהביא אותם לבסוף לכדי העבירות החמורות - עבר דרך אי הזהירות בדברים שבין אדם לחברו.

ובוודאי הדברים אמורים כלפי הבית השני, שחרב על שנאת החינם שהיתה בו. יחד עם ימי הספירה, בהם מתו תלמידי רבי עקיבא - על שלא נהגו כבוד זה לזה[5].

ולכן לפני שהתורה מתארת את העונש, היא מזהירה על הדרך שמביאה את האדם לכדי כך. שאם האדם מזלזל במצוות השמיטה, ובוחר לעסוק עם הגויים במקום עם אחיו. סוף הוא שירד מהדרך בעצמו, ויהפוך את הגוי לאדונו[6].

ולכן יש להיזהר כבר בהתחלה להיות הגון והוגן עם חברו הישראלי, ולסחור באמונה וביושר איש עם רעהו. אך כשלא עושים כן, אזי מגיעים לכדי זה שקונים עבדים איש מאת רעהו, והמשעבדים של ישראל באים מתוכם.

וכדרך שעשו אנשי שלהי ימי בית ראשון, כששעבדו את אחיהם הישראלים והכבידו עולם עליהם. ואף לאחר שננזפו על כך, הם אמנם שחררו את העבדים והשדות[7] - אך מיד אחר כך, לקחו אותם בחזרה[8]. ולא זו בלבד, אלא שהם המשיכו עם ההשתעבדות בדלת העם - גם לאחר חזרתם ארצה, בתחילת ימי בית שני. ואף נחמיה זעק עליהם, בעשותם כדברים האלו[9].

על הדבר הזה אמרה התורה - 'כי **לי** בני ישראל עבדים', ולא עבדים לעבדים. שכל המשעבד את ישראל מלמטה, הוא כמשעבד אותם מלמעלה[10]. ואין הטובה יכולה להתגלות בשלימות, או להיראות בארץ.

ולכן דווקא אלו שכן שמעו לדבר ה', ועלו מבבל ככלות שבעים השנים - לא זכו בתחילה שתגמר בניית המקדש בשלימות. שכן החטא העיקרי נשאר גם בידיהם, כשלא שמו על ליבם - הכיצד זה הם מרשים לעצמם לספסר בנחלות, ולשעבד' את אחיהם היהודים. כאילו לא יצאנו מהארץ, בגלל הדברים האלו ממש.

הבטחת ה' להשלים את הגלות, במלאת שבעים השנים - התקיימה ואכן הבית נבנה בשנית, אך הוא לא היה מלא. משום שטרם השכלנו לתקן את אשר שיחתנו, ולא ראינו מספיק איש טובת רעהו.

אך זאת עלינו לדעת, לא חסרים אנו גם בימינו דבר - זולת מלהשיב איש טובת רעהו למקומה. שלא נראה כיצד להעלות רווחים על חשבון השני, כי אם כיצד נרומם את האחר. שהרי אין אף אדם עשיר, שאין תחתיו מאות ואלפים של עניים - המאפשרים את עשירותו. ולו יחכים וישכיל כל אדם מישראל כיום, לעזוב את החשבונות הרבים - יזכה לשוב ולהיות האדם הישר, כדרך בה נבראנו כולנו[11].

ובתיקון מידת 'בין האדם לחברו', נזכה לתקן את דברי בין האדם לבוראו. שכל הטובה הגנוזה תוכל להתפרץ ולצאת - שכל המשחרר את ישראל מלמטה, משחררים אותם מלמעלה.

1 - מאמר זה נכתב לעילוי נשמת ר' שאול יצחק שיף זצ"ל. שבזכותו יוצאים לאור דברי התורה בכל שבוע ושבוע ומופצים ברחבי תבל. יהי רצון שזכות הרבים וזכות התורה תעמוד לו לעד, עדי יקיצו וירננו כל שוכני עפר בתחיית כל מתי ישראל ברחמים

2 - ודע והבן כי האלות האלה ירמזו לגלות ראשון כי בבית הראשון היו כל דברי הברית הזאת הגלות והגאולה ממנו - רמב"ן ויקרא כו, טז

3 - **איכה היתה לזונה קריה נאמנה מלאתי משפט צדק ילין בה ועתה מרצחים** מצייר במליצתו, כאילו איש פלוני אלמוני, ראה את ירושלים זה מקרוב, והיתה בתכלית הצדק והאמונה, ועתה בא שנית לתוכה וראה כי נהפכו כולם לרוע לה' ולאנשים, והוא מתפלא ושואל איך נהיה השינוי הזה פתאום, כי אם יקרה שהצדיק הגמור ישחית דרכו ויתהוה רשע גמור, בהכרח יהיה זה בהדרגה שתחלה יתחיל לעבור על חטאים קלים וכן יתמוטט מצדקתו לאט לאט עד שישוב להיות רשע גמור, אבל זה נמנע במציאות שברגע זה שהוא צדיק גמור יתהפך לאיש משחית, ואם כן ישתומם איך נהיה כשינוי הפתאומי הזה בירושלים - ישעיה א, כא ובמלבי"ם שם.

4 - אמר עולא לא חרבה ירושלים אלא מפני שלא היה להם **בושת פנים זה מזה** שנאמר (ירמיהו ו, טו) 'הבישו כי תועבה עשו גם בוש לא יבושו' וגו'. אמר רבי יצחק לא חרבה ירושלים אלא בשביל **שהשוו קטן וגדול** שנאמר (ישעיהו כד, ב) 'והיה כעם ככהן', וכתיב בתריה 'הבוק תבוק הארץ'. אמר רב עמרם בריה דרבי שמעון בר אבא אמר רבי שמעון בר אבא אמר רבי חנינא לא חרבה ירושלים אלא בשביל **שלא הוכיחו זה את זה** שנאמר (איכה א, ו) 'היו שריה כאילים לא מצאו מרעה', מה איל זה ראשו של זה בצד זנבו של זה אף ישראל שבאותו הדור כבשו פניהם בקרקע ולא הוכיחו זה את זה - שבת, קיט:

5 - אמרו שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא מגבת עד אנטיפרס וכולן מתו בפרק אחד, **מפני שלא נהגו כבוד זה לזה** - יבמות, סב:

6 - **לא תעשו לכם אלילם** (תורת כהנים) כנגד זה הנמכר לנכרי, שלא יאמר הואיל ורבי מגלה עריות אף אני כמותו הואיל ורבי עובד עבודת אלילם אף אני כמותו הואיל ורבי מחלל שבת אף אני כמותו. לכך נאמרו מקראות הללו, **ואף הפרשיות הללו נאמרו על הסדר** בתחלה הזהיר על השביעית, ואם חמד ממון ונחשד על השביעית סופו למכור מטלטליו, לכך סמך לה 'וכי תמכרו ממכר'... לא חזר בו סוף מוכר אחוזתו, לא חזר בו סוף מוכר את ביתו, לא חזר בו סוף לוה ברבית, כל אלו האחרונות קשות מן הראשונות. לא חזר בו סוף מוכר את עצמו, לא חזר בו לא דיו לישראל אלא אפילו לנכרי - רש"י ויקרא כו, א

7 - וישמעו כל השרים וכל העם אשר באו בברית לשלח איש את עבדו ואיש את שפחתו חפשים לבלתי עבד בם עוד וישמעו וישלחו - ירמיהו לד, י

8 - וישובו אחרי כן וישבו את העבדים ואת השפחות אשר שלחו חפשים ויכבשום לעבדים ולשפחות - שם, יא

9 - ותהי צעקת העם ונשיהם גדולה אל אחיהם היהודים... ועתה כבשר אחינו בשרנו כבניהם בנינו והנה אנחנו כבשים את בנינו ואת בנתינו לעבדים ויש מבנתינו נכבשות ואין לאל ידנו ושדותינו וכרמינו לאחרים. ויחר לי מאד כאשר שמעתי את זעקתם ואת הדברים האלה. וימלך לבי עלי ואריבה את החרים ואת הסגנים ואמרה להם משא איש באחיו אתם נשאים נשים ואתן עליהם קהלה גדולה. ואמרה להם אנחנו קנינו את אחינו היהודים הנמכרים לגוים כדי בנו וגם אתם תמכרו את אחיכם ונמכרו לנו ויחרישו ולא מצאו דבר - נחמיה ה, א-ח

10 - **אני ה' אלהיכם** כל המשעבדן מלמטה כאלו משעבדן מלמעלה - רש"י ויקרא כה, נה

11 - אשר עשה האלוקים את האדם ישר והמה בקשו חשבנות רבים - קהלת ז, כט

בדידי הווה עובדא

אבינו היקר שאול יצחק שיף ז"ל, התאווה כל ימיו להסתופף בצילם של הצדיקים הגלויים והנסתרים, וביקר בחצרותיהם של מי שנאמר עליו שהוא בעל סגולה או ההנהגה מיוחדת.

עם הזמן למד להבחין מי מביניהם יונק את כוחותיו ממקורות הקדושה ומי ל"ע ההיפך מכך. אל אלו שעשו עליו רושם מיוחד, התקרב והפך לאחד מבאי ביתם ולעיתים גם לאיש סודם.

בגיליונות הקרובים נביא חלק מהסיפורים, כפי ששמענו מאבינו וחלק מאלה שראינו במו עינינו.

הרבי מלובביץ'

אבא היה בעל שורשים חסידיים מצד הוריו אך הפך ל "חסיד של הרבי מלובביץ'" בעקבות יחידות שהיתה לו עם הרבי, עליה מסופר להלן. אריה האן, שהיה מזכיר הכנסת בזמנו, ואליעזר שפר היו שותפיו של אבא ליחידות אצל הרבי. אריה סיפר לנו ב"שבעה", ששניהם התפעלו מאד ממה שחוו אך הרגישו שלגבי אבא היה משהו גדול מכך. הרבי "לקח" שם את אבא והפך אותו לחסיד שלו.

המאבק למען תיקון חוק השבות

(מתוך סיפורים של שאול ז"ל לבניו)

חוק השבות מגדיר את המושג יהודי כך: "מי שנולד לאם יהודיה או שנתגייר ואינו בן דת אחרת".

"הרבי מלובביץ' ניהל במשך שנים רבות מאבקים לשנות את ההגדרה ולהוסיף לתוכה את הדיוק: "שנתגייר כהלכה". אני (ש"ש) עסקתי רבות בנושא "מיהו יהודי". הצטרפתי למטה המצומצם של אנשי חב"ד שעסקו בנושא. הבנתי שחלק גדול מהבעיה מהווים שליחי העליה של הסוכנות שחלקם בעלי אג'נדה מסוימת, רושמים גויים כיהודים. חשבתי שאם אבחר להנהלת הסוכנות היהודית יהיה לי קל יותר לנהל את המאבק למען שינוי החוק. לשם כך, נסעתי לארה"ב (תשל"א), רציתי לפגוש את הרבי מלובביץ' ולקבל את תמיכתו למהלך שלי. באותו זמן היו שניים מחברי שליחים בארה"ב. אליעזר שפר היה שליח הסוכנות היהודית מטעם המשמרת הצעירה של המזרחי ואריה האן היה נציג מחלקת הנוער והחלוץ. הגעתי לארה"ב והתגוררתי אצל משפחת שפר. בקשתי משפר ומהאן שיצטרפו אלי לביקור אצל הרבי כי הם הכירו כבר את אנשי חבד בניו יורק. לפני בואי אל הרבי הכנתי קוויטל (פתק), שבו כתבתי: "לכ"ק הרבי שליט"א, נא לעורר רחמים רבים על שאול יצחק בן צפורה ומשה דוד לישועה בכל המצטרך". כשנכנסנו פנימה, נתתי לרבי את הקוויטל. הוא הסתכל בו ואמר: קבלתי כבר מכתב מכם. עניתי, כבוד הרב'ה, אני לא זוכר שכתבתי מכתב. ואז חוזר הרבי ואומר: אתה כתבת מכתב, ואני משיב: אינני זוכר. הסמקתי כולי, שפר והאן הסתכלו עלי בלי להבין. ואני חשבתי בליבי, האם זה הרבי מלובביץ', שכולם אומרים עליו שהוא חכם הרזים והנה הוא טועה בגדול. אמרתי שוב: כבוד הרב'ה, אינני זוכר ששלחתי אי פעם מכתב לרב'ה. ואז אמר לי הרבי: יזכר, יזכר, וחזר ואמר שוב ושוב יזכר, יזכר... ופתאום נזכרתי ואמרתי: רגע, רגע אני זוכר. והרבי הניד בראשו ואמר: כן, נזכרת.

וכך היה הדבר: בזמנו, הייתי מקורב מאד ליצחק רפאל ז"ל מהמפד"ל. בימי חמישי נהגתי לבוא למרכז המפד"ל בת"א, שהיה בבניין הקסטל ברחוב אבן גבירול. באותו יום חמישי, פגשתי את יצחק רפאל בחדר המדרגות. כשראה אותי אמר: בוא רגע. שאלתי מה העניין? והוא ענה: שמע, הרי אתה מסתובב שם בין החבדניקים. למה שהרבי לא יתן לי ברכה שאנצח בהתמודדות מול מיכאל חזני ואהיה שר בממשלה? בוא נכנס למזנון של גרינפלד (בבניין הקסטל) אמרתי. ישבנו שם יחד וכתבתי עבורו: יצחק בן אסתר מבקש את ברכת הרבי להצלחתו בהתמודדות בהנהלת המפד"ל על כהונת שר בממשלה. את הפתק הכנסתי למעטפה ומסרתי אותה לשלמה מיידנצ'יק או לברק'ה וולף - שניהם ז"ל. לא כתבתי את שמי לא בקוויטל ולא על גבי המעטפה. הרבי זיהה את כתב ידי מאז. אני יודע זאת בוודאות כי שאלתי את הרבי "אה, הרבה מתכוון לקוויטל ההוא... והוא השיב בחיוב".

הייתי פשוט המום. הרי מאז הקוויטל ההוא עברו תחת עיניו של הרבי מאות אלפי מכתבים. עברו מאז שנים רבות. לא היתה דרך לקשור זאת אלי מלבד כתב היד הזהה.

הרבי הזמין אותנו לשבת, שפר והאן ישבו בשקט ואני דברתי. אמרתי לרבי: הרב'ה, יודע שאני פועל הרבה למען "מיהו יהודי" ועוד מעט יערך המפקד של ההסתדרות הציונית ואני רוצה להתמודד על חברות בהנהלת הסוכנות היהודית. אם נשות חב"ד בלבד יצביעו בשבילי, אני נכנס פנימה בגדול. הרבי ענה לי ואמר: חבד איננה פוליטית. לא היתה ולא תהיה פוליטית. אינני יכול לתת לך תשובה חיובית בעניין זה. חברות בהנהלת הסוכנות היא עניין פוליטי וחב"ד לא תלך על זה.

חזרתי ארצה והמשכתי במאבקים על "מיהו יהודי", ללא שום טובות הנאה. לא נחלנו הצלחה כי המפד"ל התנגדה לשינוי (המפד"ל רצתה לשבת בממשלה. בורג המציא נוסחה יפה: כיוון שגיור הוא מושג הלכתי אזי המילים "מי שנתגייר" הן בהכרח על פי ההלכה לשיטתו), הרב עובדיה יוסף שתמך בהתחלה, חזר בו. הליטאים בראשות הרב ש"ך התנגדו בחריפות (בגלל התנגדותם ללובביץ').

היום רואים שהרבי מלובביץ' צדק ובגדול. אחוז ניכר מהעולים מחבר העמים הם גויים מוחלטים. רק שלשום ספרה לי אשה אחת שהיא ד"ר לספרות השוואתית רוסית-עברית, על דברי הבלע שמפורסמים ברשתות ובעיתונות הרוסית נגד הצבור הדתי והחרדי. והכל בגלל שלא נתקבל השינוי בחוק השבות כפי שרצה הרבי מלובביץ'.

התעסקתי בעניין "מיהו יהודי" ימים כלילות ממש מול כולם. הייתי מדבר על נושא זה מעל כל במה אפשרית בוועידות ובאסיפות שונות. לשבחם של שרי המפד"ל יאמר שהם ידעו שאני פועל נגדם ולמרות זאת לא ביקשו לפטר אותי מ'הצפה', וגם ניתנה לי יד חופשית לכתוב בעיתון לפי הבנתי. היה באפשרותם לפטר אותי ברגע אחד אבל כאמור ייאמר לזכותם לא כך עשו. היה קוד תרבותי בהנהגת המפד"ל שאין פוגעים באדם בגלל דעותיו.

■

שביבים / לע"נ שאול שיף

■ שש שנים תזרע כרמך

בספר החינוך, מצווה פד, מובאים שלושה טעמים למצוות שמיטת קרקעות:

<u>טעם ראשון</u> - השמיטה היא כעין השבת: כשם שנצטווינו לשבות ביום השביעי בכל שבוע כדי לזכור שהקב"ה ברא את העולם בששה ימים ופסק בשביעי, כך גם בכל מחזור של שבע שנים שובתים ממלאכה כל <u>שנה</u> שביעית. בשנה זו אנו לא רק שובתים ממלאכת הארץ אלא גם מוסיפים ומפקירים את הפירות, כי גם הפקרה זו מסמלת לאדם את העובדה שאדון הארץ האמיתי הוא הקב"ה .

<u>טעם שני</u> - ע"י המצווה, משריש האדם בעצמו את מידת הנדיבות והוותרנות.

<u>טעם שלישי</u> - האדם משריש בעצמו ובמשפחתו את מידת הביטחון בה'.

כאמור לעיל, אחד הטעמים לשמיטה הוא בכך שיש הקבלה בין שבע שנות השמיטה לבין שבעת ימי בראשית . בהתאם להקבלה זו שבין שבע שנות שמיטה לשבעת ימי בראשית, כותב המשך חכמה הסבר יפה לשינוי הנוהג בסדר המעשרות בשנה השלישית ובשנה השישית לשמיטה: כידוע, בכל שנה ושנה, מפרישים מהתבואה "מעשר שני", ואותו אוכלים בירושלים; ורק בשנה השלישית והשישית לשמיטה, במקום "מעשר שני" נוהגים ב"מעשר עני", הניתן לעניים. וההסבר לכך הוא, שהתורה מדמה כאמור את שבע השנים לשבעת ימי בראשית, ולכן, כשם שביום השלישי וביום השישי נאמר פעמיים "<u>כי טוב</u>", כך גם ביחס לקרקע, אנו מצווים בשנה השלישית ובשנה השישית <u>להיטיב</u> לזולת ולתת לעני מעשר עני מן הפירות.

■ וכי תאמרו מה נאכל... וציוויתי את ברכתי לכם בשנה השישית

בפסוקים אלה מבטיחה התורה ברכה לשומרי השביעית: "וציוויתי את ברכתי לכם בשנה השישית". יבול השנה השישית יתברך, וכך לא יינזקו שומרי השביעית כתוצאה מהפסקת עבודת הקרקע בשנה השביעית.

והנה, בזמן הזה, לאחר החורבן, מצוות השמיטה אינה מדאורייתא אלא מדרבנן בלבד. ונחלקו האחרונים, האם הבטחת התורה לאותה ברכה מיוחדת בזכות השמיטה, אמורה גם כאשר המצווה היא מדרבנן:

<u>לפי בעל הסמ"ע</u> (בחיבורו על שו"ע חושן משפט, סז, ס"ק ב), הברכה חלה רק בשנים שבהן השמיטה מדאורייתא, ולא בזמן הזה, שבו השמיטה מדרבנן בלבד ; <u>ואילו החזון איש</u> (סימן יח סעיף ד) חולק על כך. לשיטתו, כאשר חכמים מתקנים תקנה, מסכימים עמהם בבי"ד של מעלה גם לעניין הברכה, וכשם שנאמרה ברכת השמיטה בזמן שהיא מדאורייתא, כך גם כאשר השמיטה מדברי חכמים.

ושמעתי בשם הגרי"ש אלישיב ראיה יפה לשיטת החזון איש: הגמרא במסכת פסחים דף קט ע"ב שואלת, כיצד זה שתיקנו חכמים לשתות ארבע כוסות בפסח, והרי יש סכנה בשתיית כמות זוגית של כוסות (זוהי סכנה סגולית, המכונה "זוגות"; דהיינו, יש סכנת מזיקים כאשר אדם אוכל או שותה בכמות זוגית, כגון שתיים או ארבע כוסות)? אחת התשובות שם בגמרא היא, שבליל הסדר אין לחשוש לכך, כי הוא מוגדר בתורה כ"ליל שימורים", לילה המשומר ממזיקים. והנה, לכאורה תשובה זו מיישבת רק את שתיית ד' כוסות בלילה **ראשון**, אך מה נשיב על שתיית ד' כוסות בליל יום טוב **שני**, הרי כל עניינו של לילה זה הוא מדרבנן בלבד, ומדאורייתא הוא בכלל לילה רגיל, שעליו

לא נאמר בתורה "ליל שימורים"?! אלא על כורחך צריך לומר, שכאשר חכמים מוסיפים על התורה ומרחיבים על דרך תקנה, בי"ד של מעלה מסכים עמם גם בכל הנוגע להיבטי הברכה והסגולה שבדבר.

וכי ימוך אחיך, ומטה ידו עמך, והחזקת בו (כה, לה)

מה עניינה של מצווה זו לכאן?

כל אדם לעצמו, ראוי שימעט בהשתדלות ויבטח בקב"ה שבידו לדאוג למחסורו; אך כשמגיע אליו אדם אחר הזקוק לעזרה, בשעה זו אין לאחוז במידת הביטחון ולומר לו ה' יעזור"..., אלא להפך, יש לעשות עבורו ככל הניתן.

ולכן הוכנסה מצווה זו של תמיכה בזולת, בסמוך לעניין השמיטה והיובל - מצוות השמיטה מגלמת את מידת הביטחון. אך בכל זאת, כאשר "ימוך אחיך", כאן אין לאחוז במידת הביטחון, אלא "והחזקת בו" (המגיד מדובנא, מובא בילקוט לקח טוב על הפרשה).

והשבתי חיה רעה מן הארץ

נחלקו התנאים רבי יהודה ורבי שמעון בביאור ברכה זו של "והשבתי חיה רעה מן הארץ", וכפי שמובא כאן במדרש תורת כהנים: "**ר' יהודה אומר - הנני מעבירם מן הארץ, ר' שמעון אומר - משביתן שלא יזיקו**".

כלומר, לפי רבי יהודה הברכה היא כפשוטה ממש, שלא יהיו כלל חיות רעות בארץ, ואילו לפי רבי שמעון, יהיו חיות, ומה שכתוב "והשבתי", פירושו שלא יזיקו.

מה שורש המחלוקת ביניהם? ידוע הסברו של "הרוגאצ'ובר" בחיבורו צפנת פענח, המקשר בין מחלוקת זו לבין מחלוקת ידועה אחרת, שגם היא סובבת סביב הפועל "להשבית":

הצטווינו לפני פסח להשבית את החמץ - "אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם", ונחלקו שם תנאים: רבי יהודה סובר, שחובה לקיים מצווה זו דווקא על ידי **שריפה**, ואילו חכמים סוברים שניתן לקיים את המצווה גם בדרכים אחרות - לפורר את החמץ ולפזרו ברוח, או להשליכו לים וכו' (משנה, פסחים, ב, א: "רבי יהודה אומר, אין ביעור חמץ אלא שריפה. וחכמים אומרים, אף מפרר וזורה לרוח או מטיל לים..."). ומבאר "הרוגאצ'ובר", שהמחלוקות תלויות ודומות: רבי יהודה, בשני המקרים סובר שהפירוש של "השבתה" הוא שמעבירים מן העולם לחלוטין את **המציאות החומרית** של הדבר, **ולא די בכך שמבטלים את התכונות המרכזיות שלו** ולכן, לצורך "השבתת" חמץ לא די להופכו לבלתי ראוי לאכילה וכו', אלא צריך לשרפו ולהפכו לאפר, שהוא כבר מציאות חדשה ואינו החומר הקודם; ועל זו הדרך, הברכה "והשבתי חיה רעה" מתפרשת ע"י רבי יהודה כך: שהחיות הרעות עוברות לחלוטין מן העולם, ולא רק בכך שיאבדו את תכונתן המרכזית. ואילו החולקים על רבי יהודה סוברים בשני המקרים שהפירוש של "השבתה" הוא **לאו דווקא ביטול המציאות החומרית, אלא די בכך שניטלת התכונה המרכזית** - ביטול החמץ מתכונתו ומהותו הקודמת, וביטול תכונת החיה הרעה להזיק.

"הרוגאצ'ובר" משתמש במונחים של "חומר" ו"צורה": חומר הוא ישותו החומרית של הדבר, וצורה היא המהות, התכונה המרכזית של החומר: רבי יהודה סובר שהפירוש של "השבתה" הוא ביעור החומר הפיזי, והחולקים סוברים שמדובר בהשבתת ה"צורה", התכונה המרכזית.

האדמו"ר מלובביץ', ב"ליקוטי שיחות", מוסיף לכך נדבך נוסף: ידועה מחלוקת רבי יהודה ורבי שמעון לאורך הש"ס ביחס למלאכות שבת, מה הדין ב"דבר שאינו מתכוון", דהיינו, אדם עושה את המלאכה, אך אינו מתכוון אליה, כגון: הגורר שולחן על הקרקע ונוצר חריץ כך שמבחינה פיזית יש לפנינו מלאכת בנייה או חרישה, אך האדם אינו מתכוון לכך כלל- לפי רבי שמעון הדבר מותר, ורבי יהודה אוסר. וכן נחלקו ב"מלאכה שאינה צריכה לגופה", דהיינו, שעושה אחת מהמלאכות האסורות בשבת, אך לצורך תכלית צדדית שאינה התכלית המרכזית של המלאכה (כגון הצד בעל חיים, לא משום שהוא צריך את בעל החיים, אלא כדי שבעל החיים לא יזיק לו), שלפי רבי יהודה אסור ולפי רבי שמעון מותר מן התורה. ומבאר האדמו"ר מלובביץ', שגם כאן שורש המחלוקת דומה, שהרי הצטווינו בשבת לשבות ממלאכה, ונחלקו גם כאן במהות ה"שביתה" - לפי רבי יהודה, צריכה להיות שביתה מלאה מהמלאכה גם ברמת המציאות הפיזית ולא רק ברמת המציאות המחשבתית (שלא יתכוון לכך וכדומה) ואילו לפי רבי שמעון, ה"השבתה" ממלאכה מתקיימת כאשר נוטלים מהמלאכה את מאפייניה הרגילים.

והתהלכתי בתוככם

הבטחה זו, "והתהלכתי בתוככם", נראית כמיותרת, שהרי כבר כתוב לעיל בסמוך, "ונתתי משכני בתוככם", ומה בא הכתוב להוסיף באומרו "והתהלכתי בתוככם"?

ובנוסף, יש להבין את פשר שינוי הלשון - מדוע בהבטחה הראשונה נאמר "ונתתי", ובהבטחה השניה " והתהלכתי בתוככם?"

הנצי"ב, בפירושו העמק דבר, מבאר שאלה הן שתי הבטחות שונות: המלים "ונתתי משכני בתוככם" הן הבטחה להשראת השכינה על עם ישראל **כעם**, השגחה על כלל העם; ואילו המילים "והתהלכתי בתוככם", מתייחסות להשגחה **על כל פרט, באופן נפרד**, כל אחד לפי מעשיו ודרגתו; ולכן כאן הלשון היא "התהלכתי", כביכול הולך הקב"ה מאחד לאחד, מפרט לפרט. אך בהבטחה הראשונה, המתייחסת לעם כולו כחטיבה אחת, שם מתאימה הלשון "ונתתי".

(מתוך לימוד יומי)

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

עריכה גרפית - גיל ויין

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net